

Bilaga 2 SWOT-analys

Allmän beskrivande text

SWOT-analysen visade på många styrkor, möjligheter och engagemang i våra kommuner och lokala bygder. I Östhammar räknade vi med ett stort deltagande och god förankring, men till vår stora glädje var förankringen mycket bra i Knivsta, Sigtuna och Vallentuna. I Uppsala var det något mindre än väntat. De som saknades var framförallt unga.

Styrkor

Upplandsbygd har ett bra geografiskt läge med en stor stadsnära landsbygd och närhet till både större städer och natur. Det finns en stor befolkning och utvecklingspotential – både i städer och på landsbygden. Befolkningen växer även utanför städerna med fler som flyttar ut på landsbygderna. I vissa delar, t.ex. Knivsta, är befolkning ung och inflyttningen stor. Befolkningen har relativt hög utbildning och betalningsvilja, även om det också finns stora skillnader mellan olika orter.

Kommunikationerna är bra till många platser med generellt sett bra kollektivtrafik och transportstråk som länkar landsbygden till Uppsala och Stockholm och till världen genom Arlanda. Fiberutbyggnad stärker bygdernas attraktivitet och möjliggör digitala lösningar både för arbete och privatliv, men det är stora olikheter i olika delar av kommunerna.

Upplandsbygd har rika natur- och kulturvärden. Landskapet är mångfacetterat och väl omhändertaget. Här finns produktiv åkermark med goda odlingsmöjligheter och lokal matproduktion, Mälaren, skogar, sjöar, skärgård, kust och hav. Det är en välbevarad kulturbygd med historiska anor, intressanta besöksmål, samt även moderna kulturbärare. Närheten till städer och samtidigt landsbygdens vackra natur och goda rekreativmöjligheter gör att Upplandsbygd är en attraktiv bygd för både boende och besökare.

Här finns också ett aktivt föreningsliv och entreprenörskap på många platser. I Upplandsbygd finns ett stort ideellt engagemang, många drivna småföretagare och eldsjälar, samt föreningar och boende som jobbar tillsammans mot gemensamma mål.

Svagheter

Svagheter och behov skiljer sig mycket mellan olika platser i området. Vissa mer perifera bygder upplever inte avfolkning, men en åldrande befolkning, med nedlagd service, färre aktiviteter för t.ex. barn och ungdomar och dålig föryngring i t.ex. föreningsliv och inom lantbruket. På vissa platser (t.ex. Östhammar) är huspriserna ändå höga, vilket gör det svårt för unga att bosätta sig. Här finns även ett missnöje med kommunens insatser och att kommunala processer går för långsamt. Östhammar upplever också en rivalitet mellan olika orter och att lokala föreningar konkurrerar och drar åt olika håll.

Utbud och tillgänglighet gällande infrastruktur och service (skola, omsorg etc.) skiftar mycket beroende på vilken del av bygden man bor i. På/mellan vissa orter är kommunikationerna dåliga (t.ex. i skärgården och mellan östra och västra delarna av Knivsta), vägarna är slitna, krokiga och farliga, och fiberutbyggnaden har inte nått ut till alla orter. Många är bilberoende och det behövs bättre, billigare och tätare kollektivtrafik, cykelvägar och pendlingsparkeringar.

På orter som växer snabbt finns spänningar mellan inflyttning, exploatering och turism och bevarande av landsbygdens värden, karaktär, jordbruksmark och naturvärden. Här finns intressekonflikter mellan fler bostäder och exploatering av naturresurser, utbyggnad av Arlanda och behovet av att minska klimatpåverkan, samt konflikter mellan landsbygdsboende och besökare med rekreationssyfte. Det finns en oro för att växa för snabbt och ohållbart och att landsbygden riskerar att hamna i skymundan. På vissa platser, framförallt vid kusten, är vattenbrist ett hinder för att bygga fler bostäder. På andra platser behövs mötesplatser för integration av nyinflyttande. Politiken behöver ta ett helhetsgrepp över markanvändningen på landsbygden och det behövs bättre samordning mellan olika sektorer inom det offentliga.

Slutligen finns också tätortsnära bygder som känner sig som pendlingsorter i skuggan av större städer. Här är utpendlingen stor, många är bilberoende och det finns en brist på lokalt engagemang och identitet, aktiviteter, näringsliv och mötesplatser. Folk bor på landet, men jobbar i staden och det saknas lojalitet mot det lokala, med t.ex. ett lågt intresse för lokalproducerade produkter och kontorskollektiv. Vissa orter, t.ex. i Märsta och Sigtuna, drabbades hårt av pandemin eftersom många verksamheter är beroende av Arlanda och långväga turism. Här finns behov av att bredda och diversifiera näringslivet och stärka den lokala ekonomin.

Möjligheter

”Livet på landsbygden efterfrågas idag”, befolkningen ökar och fler flyttar ut på landet, vilket ger ett större underlag för näringsliv, infrastruktur och service. Här finns en stor möjlighet att ta vara på den här utvecklingen och möjliggöra för ett generationsskifte och en positiv spiral, genom att t.ex. lyssna på ungdomars behov, satsa på att nysvenskar och unga kan flytta ut på landsbygden, bygga attraktiva och billiga bostäder, bygga ut fiber för att möjliggöra för mer hemarbete, nya företagsmöjligheter och digitala lösningar, utveckla kommunikationsmöjligheter så att det blir lättare att både ta sig till staden och att besöka landsbygden, samt att satsa på gröna alternativ och att utveckla hållbart från början. Det är viktigt att ta vara på de möjligheter som Coronakrisen medfört, kring t.ex. distansarbete och hemester, som kan göra att flera kan leva, verka och handla lokalt.

Stora möjligheter finns i att stärka den lokala utvecklingskraften. Mer nätverk och en större sammanhållning på landsbygderna ger förutsättningar för att hitta kollektiva lösningar där t.ex. hantverkare går ihop för att köpa in virke gemensamt. Det är viktigt att värna och satsa på det lokala näringslivet – både industri och småföretagare. Här finns goda möjligheter att utveckla besöksnäring, hästnäringen (t.ex. i Vallentuna), och lokalproducerade varor och tjänster och marknadsföra lokala resurser för att skapa möjligheter för fler företag och fler jobb på landsbygderna. Nya hållbara lösningar och innovationer för att ta vara på och dela resurser (t.ex. delningsekonomi och cirkulär ekonomi), skapa hållbara transporter och förnybara energilösningar, kan skapa lokala jobb och samtidigt bidra till globala hållbarhetsmål. Genom att tillgängliggöra natur- och kulturvärden för besöksnäring och rekreation, bygga varumärken och nya upplevelseprodukter, kan fler få tillgång till natur- och kulturupplevelser, samtidigt som det skapar möjligheter för lokala företag. Närodlat mat, t.ex. i offentliga kök, reko-ringar och gårdsbutiker, kan ge förutsättningar för nya entreprenörer inom lantbruk och besöksnäring och stödja en hållbar utveckling av den stadsnära åkermarken.

Det handlar också om att stärka det sociala och den lokala identiteten, sammanhållningen och stoltheten genom att t.ex. skapa mötesplatser, värna och utveckla lokala skolor och kulturevenemang och ta vara på lokalt engagemang och föreningsliv. Här finns stora möjligheter i att engagera unga och förbättra deras förutsättningar, ta vara på den mångfald och bredd av kompetenser som finns och skapa möjligheter för utbildning och lärande. Dialogen mellan lokala landsbygdsaktörer och beslutsfattare kan förbättras och ha ett tydligare landsbygdsfokus. Leader är i sig en stor möjlighet för att stödja lokala initiativ.

Hot

Ett stort hot mot landsbygdernas utveckling är bristande föryngring genom att unga flyttar till städerna och att de som är kvar inte ser fördelar med att engagera sig i t.ex. i föreningar. På vissa ställen är det brist på bostäder och de som finns är dyra. Ett relaterat hot är fortsatt dåliga kommunikationer, där kollektivtrafik, vägar och cykelbanor inte byggs ut, att vägar förfaller och blir farliga. Här finns en oro att landsbygden inte är prioriterad jämfört med centralorterna och att det saknas resurser och politisk vilja för landsbygdsutveckling. Det finns en risk för sociala problem, såsom segregation och att fler människor är ensamma.

I de områden som växer finns en oro för att växa för snabbt och på ett ohållbart sätt. Att tillväxten är på bekostnad av att bygdelivet försvinner, minskad lokal identitet och att bygden bara blir övernattningsorter för pendlare. Att utbyggnationer sker på bekostnad av lokala ekosystem och natur och att lokala producenter trängs undan. För snabb exploatering och tillväxt ses som ett hot mot värden, t.ex. småskalighet och trygghet, det ger upphov till konflikter kring markanvändning och olika intressen och kan skapa ett ohållbart tryck på natur och besöksmål.

Exploateringen utgör också ett hot för att åkermark bebyggs. Mer marginell åkermark och/eller i mer perifera områden försvinner också för att den planteras med skog. Sammanlagt blir det ett hot mot matförsörjningen, tillsammans med att det är dålig lönsamhet och svårt med föryngring i lantbruket.

Lokala företag och lokalt näringsliv hotas av centralisering, näthandel och digitalisering, pandemin i vissa fall, samt svårigheter med att bygga på landet. Att färre handlar lokalt, på grund av utpendling och e-handel, försvårar för den lokala ekonomin.

I omvärlden ses krig och konflikter ses som ett hot, men framförallt klimatförändringar och hur de kommer påverka Upplandsbygd.

Klimatförändringarna medför en ökad risk för värmeböljor och torka, vilket är problematiskt eftersom begränsad vattentillgång redan är ett hot på flera platser i området. Vattenbrist hämmar utvecklingen och både näringsliv och privatpersoner har svårt att verka i en kommun med stor vattenbrist.